
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ У МОВНО-ЛІТЕРАТУРНИЙ ОСВІТІ

Громова Н. В., Бариш К. М.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-619-5-21>

ВСТУП

Запровадження технології штучного інтелекту в освіту є актуальним. Наразі дослідження доводять активне впровадження розвитку технологій штучного інтелекту, який стає необхідною системою, що включається в різні сфери, особливо в освіту. А найголовнішим аспектом залучення штучного інтелекту в освітнє середовище: є взаємодія між учасниками навчального процесу. Залучення штучного інтелекту (ШІ) на уроках української мови та літератури зумовлена глобальними інноваційними тенденціями в освітньому середовищі та необхідністю підвищення ефективності навчального процесу. Впровадження інноваційних технологій на уроках дає можливість зробити їх інтерактивними, персоналізованими та цікавими для учнів.

Штучний інтелект (ШІ) в освіті має на меті розширити межі у використанні новітніх технологій, зробити навчання доступним для всіх його учасників, також його застосування надає можливості у збільшенні індивідуального доступу до знань дистанційно, впливає на оптимізацію знань, методів, засобів для досягнення найвищих результатів у навчанні. Штучний інтелект – це технологія, яка має на меті замінити традиційні методи, створивши при цьому доступне та комфортне життя для суспільства. Для того, щоб штучний інтелект давав успіхи в освітньому середовищі, варто встановити взаємодію між виробниками технології, педагогами, освітянами та залучення виробників з проміжних галузей, в тому числі і з етики.

Дослідження даного питання дозволяє зробити вагомий внесок у модернізацію освітнього середовища, зокрема покращити навчальний процесу з впровадженням ШІ. Залучення нейромереж для аналізу текстів, написання творчих робіт дозволить вчителям краще враховувати індивідуальні потреби учнів. Використання Kazka Fun та ChatGPT на

уроках мовно-літературної галузі стануть методологічною основою для розробки нових інтерактивних методик викладання, що підвищить зацікавленість учнів у навчальному процесі, що сприятиме динамічному засвоюванню знань під час уроку.

Штучний інтелект (ШІ) пропонує потенційні переваги в освіті, що ґрунтуються на основі етичних та академічної доброчесності принципів. Водночас надає нові виклики, бо не всі освітяни мають доступ, тож це створює розбіжності в оцінюванні результатів навчання – це посилює нерівність у можливостях та і результатах. Запровадження штучного інтелекту в освіті може бути і без списування та плагіату. Для цього потрібно розвивати компетентність у використанні сучасних технологій, для збереження академічних цінностей.

1. Можливості та виклики застосування штучного інтелекту в освітньому процесі на засадах академічної доброчесності.

Етичні принципи інтеграції ШІ в освітню галузь

Наразі в Україні триває впровадження реформи освіти з ключовим етапом перетворення української освіти на інноваційний інструмент, за допомогою якого всі учасники навчального процесу зможуть розвивати ключові компетентності, що необхідні для життєдіяльності у сучасному інноваційному світі, а інші матимуть можливості для проведення досліджень, що впливатимуть на соціально-економічний та інноваційний розвиток країни¹. Кабінет міністрів України в грудні 2021 р. затвердив Концепцію розвитку штучного інтелекту у нашій країні до 2030 р., відповідно до якої передбачено: «впровадження технологій штучного інтелекту у сфері освіти, економіки, публічного управління, кібербезпеки, оборони та інших сферах для забезпечення довгострокової конкурентоспроможності України на міжнародному ринку»².

Застосування технології штучного інтелекту надають можливості змінити освітню галузь, як у навчальному процесі для здобувачів освіти, так і для дорослих³. Для більшого розуміння основних особливостей використання штучного інтелекту у освітній галузі, вчені виокремлюють наступні стратегії:

¹ Реформа освіти та науки. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reformaosviti>

² Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 2 грудня 2020 р. № 1556-р «Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>

³ Балик Н. Шмигер Г. Впровадження штучного інтелекту в освіті шляхом використання ChatGPT. Актуальні аспекти розвитку STEAM-освіти в умовах євроінтеграції. *бірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. 2023. С. 148.

- використання ІІІ для створення прикладів вивчення понять;
- тести створені на основі штучного інтелекту забезпечують активну практику пошуку, що може допомогти їм запам'ятовувати й знаходити інформацію⁴.

- ІІІ забезпечує зворотний зв'язок як для вчителів, так і для учнів. Зворотний зв'язок слід поєднувати з обговоренням у класі та чіткими настановами;

- використання ІІІ для структурування освітнього процесу щодо важливих ідей теми⁵.

Українська освітня галузь зіштовхнулась зі значними проблемами використання штучного інтелекту, що викликані його новими можливостями.

Запровадження штучного інтелекту в освітній процес створює ряд викликів:

1. *Основний інструмент дослідження.* Штучний інтелект є основним елементом досліджень у сфері технології та освіти, що має потенціал для сприяння трансформації знань, пізнання та культури⁶.

2. *Освітні результати.* Незважаючи на те, що штучний інтелект має потенціал трансформувати освіту, позитивні освітні результати не досягаються лише завдяки використанню штучного інтелекту⁷.

3. *Академічна недоброчесність використання штучного інтелекту.* Є велика загроза застосування штучного інтелекту, зниження рівня освітнього процесу з недотриманням норм академічної доброчесності⁸.

4. *Конфіденційність даних.* Використання технології штучного інтелекту вимагає постійного процесу збирання даних – це персональна інформація. Під час цього виникає велика загроза конфіденційності даних та порушення прав приватності.

5. *Ризики в освіті.* Використання штучного інтелекту в освітній галузі є доступним для всіх його учасників, така можливість може знизити якість навчання та розвитку у здобувачів критичного мислення, соціальної

⁴ Kirschner, P. A., Hendrick, C., & Heal, J. (2022). *How Teaching Happens: Seminal Works in Teaching and Teacher Effectiveness and What They Mean in Practice*. Routledge.

⁵ Mollick, Ethan R. and Mollick, Lilach, *Using AI to Implement Effective Teaching Strategies in Classrooms: Five Strategies, Including Prompts* (March 17, 2023). The Wharton School Research Paper, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4391243> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4391243>

⁶ Hwang G. J., Xie H., Wah B.W. & Gasevic D. *Vision, challenges, roles and research issues of Artificial Intelligence in Education*. Computers & Education: Artificial Intelligence, 2020. № 1. Article 100001. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.caeai.2020.100001>

⁷ Riedl M.O. *Human-centered artificial intelligence and machine learning*. Human Behavior and Emerging Technologies. 2019. № 1 (1), P. 33–36. DOI: <https://doi.org/10.48550/arXiv.1901.11184>

⁸ Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence. UNESCO. 2021. Available at: <https://www.unesco.org/en/articles/recommendation-ethics-artificial-intelligence>

взаємодії та творчого мислення, уміння аналізувати, синтезувати та порівнювати. Тобто освітяни стають пасивним приймачем інформації від системи інтелекту.

Застосування ШІ в освітній процес підвищує ефективність навчання та надає найбільші можливості його використання. Зокрема, мова йде про:

Індивідуалізація процесу навчання. Штучний інтелект здійснює аналіз прогресу кожного освітянина і здатний підлаштовуватися до навчальних матеріалів. Це сприяє кращому запам'ятовуванню навчального матеріалу та підвищенню рівня мотивації під час навчального процесу.

Автоматизація оцінювання. Штучний інтелект здатен швидко й об'єктивно перевіряти здійснювати оцінювання умінь і знань, що стає незамінним помічником для викладачів і дозволяє їм більше часу на підготовку творчих аспектів навчання.

Цілодобова доступність. ШІ, що використовується у вигляді чат-ботів або освітніх платформ надає можливість кожному використовувати цю технологію та отримувати відповіді на запитання в будь-який час.

Підготовка до цифрової реальності. Використання штучного інтелекту допомагає майбутнім педагогам оволодіти уміннями користування цифровими технологіями та можливостями адаптуватися до світу технологій, які швидко змінюються середовище.

Постійне вдосконалення. За можливостями застосування штучного інтелекту дозволяє здійснювати постійне вдосконалення умінь та навичок, отримуючи доступ до оновлених матеріалів у реальному часі. Це важливою умовою вдосконалення освіти.

Технології штучного інтелекту в освіті має найбільший потенціал для покращення рівня навчання учнів та розвитку персоналізованого навчання⁹. Зокрема, варто зосередитись на основних перевагах та недоліках застосування штучного інтелекту в освітню галузь. Серед важливих переваг технології можна назвати такі: ШІ може контролювати поточний розвиток та засвоєння знань освітян; також здійснює оцінювання не лише у текстовій формі, але і в описовій; система штучного інтелекту адаптується під навчальну програму, індивідуальні потреби освітян відповідно до їх слабких та сильних сторін. Поряд із перевагами існують і недоліки застосування системи є: конфіденційність й безпека даних; зниження рівня здібностей як серед освітян, так і серед викладачів; великий ризик надмірного повсякденного використання технологій штучного інтелекту; часто штучний

⁹ Мельник А.В. Застосування штучного інтелекту в освітньому середовищі: потенціал та виклики. Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій: *матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції*. 7 квітня 2023 р. Глухів. 2023. С. 250-253. URL: <https://cutt.ly/twDG6sN8>

інтелект надає неточну, недостовірну інформацію, що вимагає додаткової перевірки; важливим недоліком є надмірна адаптація до його використання – це є важливим викликом для освітнього простору, за умови, якщо освітнє середовище не зможе швидко пристосуватися до сучасних реалій.

Необхідною умовою використання штучного інтелекту у освіті України є майбутнє продовження розвитку сучасної технології для покращення навчання та рівня засвоєння знань учнями. Важливо створювати етичні та надійні системи, що не було порушення конфіденційності користувачів системи.

Освітній процес є дуже складним, бо потребує постійного вдосконалення, що є надзвичайно складним явищем і він залежить від більшості факторів, які впливають на якість цього процесу. Академічна доброчесність також є ключовим фактором у підготовці майбутніх фахівців, тому на сьогодні питання про якість освіти і академічну доброчесність є актуальним.

Ключові питання академічної доброчесності у освіті, привернуло увагу багатьох закордонних та вітчизняних науковців. Дослідження С. Паламара і М. Науменка були відкриті для здійснення оцінки морально-етичних цінностей та норм, які регулюють дотримання академічної доброчесності в освітньому середовищі¹⁰. Також О. Іванова, О. Горицька і Т. Шаповалова розглянули заходи, що складають питання відповідальності за порушення академічної доброчесності. Педагог має забезпечити освітян потрібною технічною підтримкою, для належної перевірки академічних робіт здобувачів освіти¹¹. А ось І. Бубнов зміг чітко описав всі можливості використання штучного інтелекту в освітній сфері та ризики їх застосування у сучасній освіті та роз'яснення можливостей використання технологій штучного інтелекту для суб'єктів і об'єктів навчального процесу¹². Науковець А. Куліш та інші розглядали аспекти, що стосуються академічної доброчесності вже на міжнародному рівні¹³.

Відповідно до Закону України «Про освіту», що академічна доброчесність – це частина етичних принципів і правил, якими мають

¹⁰ Науменко М.С. Реалізація принципів академічної доброчесності як дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти. *Освітнологічний дискурс*. 2022. № 3-4. С. 76-92. URL: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2022.345>

¹¹ Іванова О.С., Горицька О.В., Шаповалова Т.Г. Академічна доброчесність як запорука забезпечення якості освіти. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 3 (8). С. 84-97. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-3\(8\)-84-97](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-3(8)-84-97)

¹² Бубнов І. В. Можливості та ризики використання штучного інтелекту в освітній сфері сучасної України. 2023. с. 285-290. URL: <https://eu-conf.com/ua/events/the-latest-information-andcommunicationtechnologies-in-education/>

¹³ Куліш А. М. «Академічна доброчесність» в Україні: місце в освітньому процесі та законодавче регулювання. *Наукові записки. Серія: Право*. 2022. № 12. С. 258-265. URL: <https://doi.org/10.36550/2522-9230-2022-12-258-265>

керуватися всі учасники освітнього процесу для покращення якості у навчанні або наукових чи творчих досягнень¹⁴. Дотримання академічної доброчесності всіма учасниками освітнього процесу передбачає певні аспекти (рис.1).

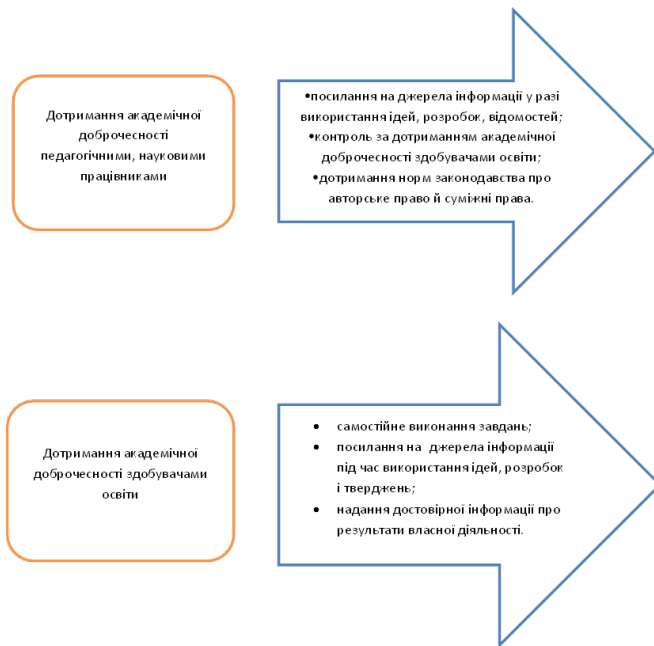

Рис.1 Умови дотримання академічної доброчесності

Запровадження академічної доброчесності у штучний інтелект має великий потенціал, але поява сервісу, як ChatGPT, що розроблений компанією OpenAI, стала вибухом у інноваційному світі. Цей чат-бот створений на основі штучного інтелекту, елементом якої є нейромережа, яка стала доступним помічником для суспільства. Застосування технології штучного інтелекту спричинило впровадження академічної доброчесності у науковому просторі.

Дослідники наголошує, що необхідно сповідувати основні принципи написання матеріалів та дотримання академічної доброчесності з використанням інструментів ШІ, таких як: публікування статей з наукової

¹⁴ Про освіту: Закон України від 5 вер. 2017 р. № 2145-VIII : станом на 28 травня 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 13.09. 2025).

сфери, створених сервісом ChatGPT, що є порушенням академічної доброчесності¹⁵. У своїх дослідженнях Л. Філіпенко з іншими науковцями висловлюють своє негативне ставлення на розвиток критичного мислення освітян: ШІ призводить до надмірної залежності від інформації, це може спричинити те, що люди перестануть самостійно шукати та аналізувати інформацію; ШІ часто може надавати фейкову інформацію, що призводить до того, що майбутні фахівці будуть приймати рішення на основі неперевіреної або неточної інформації¹⁶.

На сьогодні в освітньому середовищі технологія ШІ здатна персоналізувати навчання, автоматизувати процес оцінювання та підтримувати самостійне навчання. Відомі вітчизняні дослідники С. Горчинський, М. Софілканич, І. Горбенко, доводять, як підвищується якість освіти через вплив академічної доброчесності на штучний інтелект, що використання штучного інтелекту має на меті – несправедливе надання переваги для учасників освітнього процесу¹⁷. Аналізуючи дослідження науковців, що виокремили основні рекомендації з дотриманням академічної доброчесності з умови застосування штучного інтелекту в освітній галузі¹⁸: педагоги повинні пропонувати творчі завдання здобувачам освіти, на які згенерувати відповідь складно чи неможливо; ШІ може неправильно, некоректно транслювати контент, що записаний людиною, як контент, що створений ШІ – призводить до помилок.

Штучний інтелект сформований на основі етичних принципів та може бути розглянута як набір правил або норм, що повинні вказувати на те, як працюватиме штучний інтелект. Етичні принципи мають орієнтовані на безпеку, прозорість, справедливість і гуманістичні норми, щоб встановити захист прав всіх учасників (користувачів) та уникати зловживання у сфері освіти. Технологія штучного інтелекту несе свої ризики, які пов'язані з етичними принципами. Варто розробляти етичні принципи та можливості для того, щоб штучний інтелект став «чесним помічником» для вчителів та учнів. Серед можливостей етичного використання ШІ в освіті можна окреслити такі:

¹⁵ Мамаєв І. О. Правове регулювання штучного інтелекту в аспекті прийняття «AI Bill of Rights». Modern research in world science: the 11th International scientific and practical conference. Lviv, 2023. P. 1498-1504.

¹⁶ Філіпенко Л. В., Думанський О. В., Козак О. В. Академічна доброчесність в науковому та освітньому середовищі закладів освіти України: погляд крізь призму наявності штучного інтелекту. *Академічні візії*. 2023. 52-56. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/380>

¹⁷ Горчинський С. В., Софілканич М. І., Горбенко І. Ф. Якість української освіти й академічна доброчесність: вплив застосування штучного інтелекту. *Академічні візії*. 2023. № 20.

¹⁸ Рекомендації щодо використання штучного інтелекту у навчанні, викладанні та дослідженнях. URL: <https://www.oxsico.com/wp-content/uploads/2023/06/AI-guidelines-for-universities-UA-v1.03.pdf>

1. *Встановлення етичних норм використання ІІІ в освіті.* Ці норми повинні ґрунтуватися на справедливості, чесності, безпеці, прозорості, рівності.
2. *Забезпечення прозорості ІІІ.* Люди повинні розуміти, що використовуючи цю технологією варто не забувати про те, як вони приймають рішення, як вони працюють і як ними користуватися.
3. *Конфіденційність даних.* Збереження даних повинні здійснюватися відповідно до етичних норм та принципів.
4. *Використання вчителями технологій ІІІ в етичний спосіб.* Вчителі повинні знати етичні принципи застосування технологій ІІІ в освіті та знати, як використовувати ці системи безпечно.
5. *Розвиток критичного мислення та цифрових умінь учнів.* Учні мають критично мислити, вміти здійснювати обробку інформації, яку вони отримують після генерування ІІІ-системами, та розуміти обмеження цих систем.

Сьогодні відбувається активне впровадження штучного інтелекту в освітню галузь, який є важливим напрямом у розвитку освіти України. Його використання є важливим інструментом у поліпшенні ефективності навчання. Етичні норми мають низку важливих питань, які формуються на основі аналізу та обробки даних, які мають бути конфіденційними, вона повинна охоплювати власне етичні норми освіти. Штучний інтелект налаштовує на зміни у освітньому процесі, він стає «помічником» для педагогів та освітян, розширює та удосконалює методи навчання та ефективно впливає на освітній процес.

2. Використання штучного інтелекту для вивчення літературних творів (на прикладі нейромережі Kazka Fun)

На сучасному етапі одним із найбільш актуальних напрямків розвитку технологій у світ є штучний інтелект. Залучення ІІІ на уроках української мови і літератури – це інноваційний підхід, що підвищує рівень освіти, робить цей процес цікавим та інтерактивним, зокрема на уроках української мови та літератури.

Використання ІІІ у створенні літературного контексту ставить на перший план етичні норми та творчі міркування: *оригінальність твору* – проблема авторства є важливою у використанні ІІІ в літературі, це питання потребує глибокого наукового дослідження; *етичні проблеми* – використання штучного інтелекту на уроках мови і літератури виникають при цьому етичні проблеми, що виникають при використанні елементів штучного інтелекту для творчого контенту; *принципи інтелектуальної власності* – ІІІ ставить питання щодо інтелектуальної власності, кому можуть належати права власності: розробнику штучного інтелекту, користувачеві або самому штучному інтелекту.

На уроках літератури, штучний інтелект допомагає генерувати тексти, створювати візуальний матеріал, але це все ставить під сумнів роль письменників та їх культурний внесок у літературу, тобто відбувається знецінення національних цінностей народу. Для розвитку читацьких навичок в учнів проводяться безліч літературних ігор, вікторин, казок, марафонів, літературних вечорів, виставок, та інші. Такі форми, дають можливість залучити чим більше учнів до активної творчої діяльності. Творчі здібності в учнів мають розвиватися разом із практичними уміннями. Під час вивчення літературного тексту, штучний інтелект є основним елементом для учнів та вчителів, що надає нові виклики та можливості, є відкритим питанням серед науковців. На уроках української літератури штучний інтелект застосовується для надання нових можливостей, що може зробити навчання гнучким, доступним та інтерактивним. Серед основних можливостей використання штучного інтелекту на уроках мовно-літературної галузі є наступні:

- штучний інтелект може стати тією технологією, за допомогою якого створюються нові форми творчості. До прикладу, цю нейромережу можна використовувати для створення нових віршів, казок, сценарії, оповідань та романів;

- також штучний інтелект можна створювати для аналізу літературних текстів. А саме інтерпретація творів літератури, встановлення зв'язків між творами, для кращого розуміння літературних процесів;

- штучний інтелект може бути використаним під час вивчення біографії письменників, «оживлення» портретів, елементів розмови з письменниками.

Учні та вчителі мають більше можливостей у застосованні штучного інтелекту на уроках української літератури, що підвищує ефективність освітнього процесу. Це генерування текстів, зображень літератури штучним інтелектом, текстових запитань, також і для аналізу успішності учнів та для покращення рівня навчання, оптимізації стратегій навчання. Використання ШІ суттєво змінює навчальний процес, надає нові можливості як для вчителів, та і для учнів.

Розглянемо п'ять основних способів (можливостей) використання штучного інтелекту на уроках української літератури:

1. Генерування зображень. Штучний інтелект можна вважати одним із основних інструментів у генеруванні зображень (Adobe Firefly) – це можуть бути картинки до тематичних вечорів, літературних виставок, створення асоціативних хмар, генерування зображення героїв у будь-якому стилі, ілюстрації до художніх творів, генерування зображень до навчального матеріалу, портретів письменників, подій у творах.

Наприклад, вивчаючи твір Івана Франка «Фарбований лис», пропонуємо учням уявити, як міг би виглядати «чарівний ліс» на їхню думку. Учні

скориставшись застосунком Adobe Firefly генерують зображення і потім порівнюють отримані результати.

Рис. 2. Згенероване зображення «Чарівний ліс»

2. Генерування віртуальних літературних героїв: ШІ допоможе у створенні віртуальних героїв твору. Головною перевагою те, що учні зможуть поспілкуватися із героями, наприклад, таких як Захар Беркут чи Мелашки, можна поставити їм запитання, запитати про їхнє життя, вчинки, що базуються на літературному тексті. Це може бути допоміжним складником під час аналізу цитатної характеристики героїв. Наприклад, пропонуємо учням згенерувати зображення Мавки з «Лісової пісні» Лесі Українки в українському стилі. Учні охоче працюють зі штучним інтелектом, уявивши образ Мавки з казки «Лісова пісня». Наведемо одного з таких зображень.

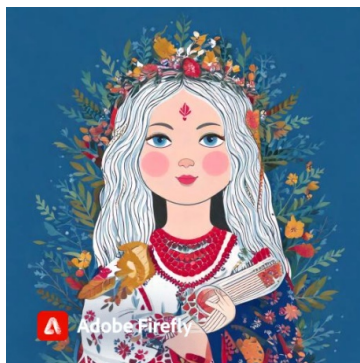

Рис. 3. Згенероване зображення Мавки з «Лісової пісні» Лесі Українки в українському стилі

3. Створення художніх текстів. Інноваційна технологія є дуже корисним інструментом, що допоможе у створенні нових текстів, серед них можуть бути: казки (наприклад Kazka Fun). Наприклад, учні можуть самостійно створювати нові тексти та демонструвати їх або під час уроку, або на відкритих конкурсах. Це унікальна можливість попрацювати із штучним інтелектом, створюючи нові казки.

Наведемо приклад казки, згенерованої на основі Kazka Fun «Хитрий Лис у Чарівному лісі».

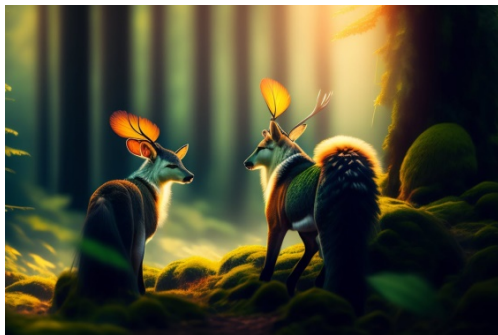

Рис. 4. Згенероване зображення «Хитрий Лис у Чарівному лісі»

У Чарівному лісі жив веселий та допитливий Лис. Він завжди був готовий до пригод і веселоців, тому одного разу він вирушив на пошуки нових пригод. По дорозі Лис зустрів Ведмедя, який сказав йому про таємничий Камінь Мудрості, який знаходиться у серці лісу. Лис вирішив, що саме цей камінь стане для нього наставником та допоможе знайти відповіді на всі питання. Пройшовши через річку з кришталевою водою та лісову галявину з квітучими кущами, Лис нарешті дістався до місця, де знаходився Камінь Мудрості. Він збирався взяти його, але раптом почув голос, який сказав: «Щоб стати мудрим, тобі потрібно пройти через три випробування».

Перше випробування полягало в тому, щоб Лис врятував зайця від лисиці, яка хотіла його з'їсти. Лис допоміг зайцеві втекти, а лисицю переконав, що краще бути друзями, ніж ворогами. Друге випробування було складніше – Лису потрібно було знайти відповідь на загадку дерева, яке вміло говорити. Після тривалих роздумів Лис зрозумів, що відповідь була проста – любов до природи та розуміння її мови. Останнє випробування було найскладнішим – Лису потрібно було пройти через лабіринт, де кожен шлях вела до небезпеки. Але завдяки

своїй винахідливості та вірі у себе, Лис зміг пройти лабіринт та дістатися до Камня Мудрості. Після цього Лис отримав мудрість та розуміння, які допомогли йому стати кращим другом для всіх тварин у Чарівному лісі. Він розумів, що справжня мудрість полягає в тому, щоб допомагати і бути добрим до інших. Так Лис став героєм Чарівного лісу, який завжди приходив на допомогу та робив добрі справи. І всі тварини знали, що вони можуть покластися на нього в будь-яку хвилину.

До прикладу «Kazka Fun» – це унікальна можливість для розвитку креативних умінь учнів з використанням елементів ІІІ. Чудова нейромережа, що генерує казки. Учні не лише можуть створювати казки та слухати їх, але й редагувати, змінювати сюжет, заголовок, героїв. Також до кожної казки можна дібрати згенероване зображення, створювати власну історію. Також після прочитання казки, учень та учениця зможе уявити фінал казки, продовжувати її, за допомогою нейромережі. За допомогою цієї нейромережі учні розвивають уяву і мають можливість краще зрозуміти стилістику та тематику твору.

Освітня також можуть використовувати Kazka Fun на уроках української літератури для створення нових творів або для додаткових епізодів, при цьому уявити як би можна було змінити події твору або як відчували себе герої, також можна проводити конкурси на кращу згенеровану казку на певну тематику, організувати конкурс найкращих казок.

4.Створення відео та анімацій. За допомогою штучного інтелекту можна створювати креативні відеоуроки, відеопрезентації, відео за текстовим запитом, мультфільм до твору, або уроку.

Технологія штучного інтелекту є інструментом, що допоможе учню та учениці детально аналізувати тексти, при цьому виокремити мотиви, теми, художні особливості, систему образів творів. Штучний інтелект дозволяє визначити стилі текстів, виділити ключові слова та цитати, що полегшить сприйняття текстів і дасть розгорнуту характеристику художнім засобам. Штучний інтелект підтримує творчий потенціал учнів під час уроку, при цьому пропонує завдання з продовженням тексту, або висловлення власної думки, що до прочитаного, або створення власного тексту певного стилю. ІІІ має значну перевагу для покращення рівня освіти. Штучний інтелект автоматизує завдання, може персоналізувати навчання та надає доступ учням до ресурсів безкоштовно. Але використання ІІІ несе в собі ризики, бо має використовуватися, як допоміжний інструмент під час уроку та підготовки до нього.

3. Застосування чат-боту на уроках української мови (на прикладі чату GPT)

Сучасні технології повністю полонили інноваційний світ і освіта стала не винятком. Найбільшою новиною, що стала «великим вибухом» у світі став штучний інтелект та його нові виклики у застосуванні в навчальному процесі. На уроці української мови штучний інтелект може застосовуватись для розвитку мовленнєвих навичок, у розширенні словникового запасу. Нейромережі із штучним інтелектом стають помічником у перевірці граматичних, лексичний, орфографічних помилок, надають учням можливість бачити помилки та виправляти їх. Серед новітніх технологій штучного інтелекту є: чат-бот, програма, яка є структурним елементом та в змозі задовільнити потреби кожного його користувача у вигляді тексту або голосу.

З появою сучасних технологій, уроки української мови стали сучасними, корисними та пізнавальними. Чат-бот на уроці має безліч переваг як для учнів так і для вчителів: чат-боти використовуються учнями для зворотнього зв'язку відразу після виконання завдань; за допомогою чат-боту учні можуть самостійно, без участі вчителя, працювати з навчальними матеріалами, виконувати додаткові завдання, повторювати правила складних тем та практикуватися. Поруч із великим переліком переваг, чат-бот має і недоліки – він ніяк не зможе замінити живого спілкування із вчителем, таке навчання може знизити рівень мотивації та заохочення до уроку; надмірне використання чат-ботів учнями для вирішення задач, знижують рівень роботи учнів, вони стають менш самостійними у навчанні та не помічають наявні помилки у завданнях. Але незважаючи на перераховані недоліки, то чат-бот є допоміжним матеріалом до навчального процесу, але якщо його використовувати правильно, розумно та дозувати інформацію створену штучним інтелектом, перевіряти її за допомогою додаткових матеріалів.

ChatGPT – це бот з технологією штучного інтелекту, що розроблений лабораторією OpenAI. По-перше, він здатний розрізняти усну чи письмову мову, учні мають можливість взаємодіяти з навчальним матеріалом. По-друге, чат GPT легко може визначити потреби учня, надавати відповідний контент, що стане допоміжним у навчальному процесі. По-третє, ChatGPT застосовується під час дистанційного навчання, надає зв'язок між вчителем та учнем, швидко добирає та аналізує відповідь учнів у зручний для них час. По-четверте, чат GPT є кращою версією серед інших штучних інтелектів, який надає кілька варіантів відповідей на поставлене запитання, генерує детальний опис ситуації, надає велику кількість влучних прикладів, може створювати завдання, генерувати

тести. По-п'яте, можливості цього сервісу розширюються з можливістю генерування нових ідей для досліджень, проєктів.

На основі спеціального чату GPT був створений «Чат «На Урок»: спілкування з видатними постатями минулого», розроблений освітнім проєктом «На Урок» – це є перший чат-бот, онлайн-платформа, що створена для спілкування з ботом, що створений на основі ШІ. Це стало гарною можливістю поспілкуватися з видатними українськими та зарубіжними постатями, він пропонує спілкування з дослідниками, митцями, письменниками.

Чат GPT здатний підвищувати рівень освіти, стати корисним для кожного учня, відповідно до його індивідуальних потреб. Розглянемо основні способи, застосовування чату GPT на уроках української мови:

Підготовка до уроку. ChatGPT стане гарним помічником під час підготовки до уроку, це заощадить велику кількість часу, замінить паперовий варіант, зокрема і при підготовці позакласних заходів. Зробити це можна без будь-яких труднощів – написати тему уроку, за потреби уточнити всі деталі, яка більш точно зможе згенерувати ваш запит.

Генерування запитань. ChatGPT зможе згенерувати ваші запитання на основі поставленої теми, які будуть розміщені в боті. Чат-бот надає можливість створювати запитання з різним рівнем складності та надавати перелік відповідей. Приклади запитань, які можуть бути згенеровані за допомогою чату GPT: генерування уроку за відповідною темою; генерування тестових запитань за визначеною темою. У простий спосіб можна запросити чат-бот згенерувати запитання із варіантами відповідей, звичайно перевірити відповіді за допомогою інших джерел; генерування вікторин – ChatGPT може генерувати цікаві та захоплюючі змагання під час уроку, що є інтерактивним інструментом.

Наприклад, вивчаючи у 5 класі тему «Однорідні додатки», запрошуємо чат згенерувати запитання до зазначеної теми та надати орієнтовні відповіді. Чат генерує запитання: що таке однорідні додатки? Як визначити однорідні додатки в реченні? Чи можуть однорідні додатки бути відокремлені комами? Завдання для учнів: у процесі обговорення з'ясувати чи коректні запитання та правильні відповіді надав чат.

Генерування завдань. Можна запросити ChatGPT згенерувати гру та запросити учням позмагатися між собою. Це розвиває уміння працювати у команді, уміння критично мислити. Запросіть чат-бот надати вам відповіді на питання та проведіть разом із учнями невелике дослідження, щоб знайти полкові факти надані штучним інтелектом.

Те, що ChatGPT може надавати фейкову інформацію, – стане гарною нагодою для основник вправ для розвитку критичного мислення.

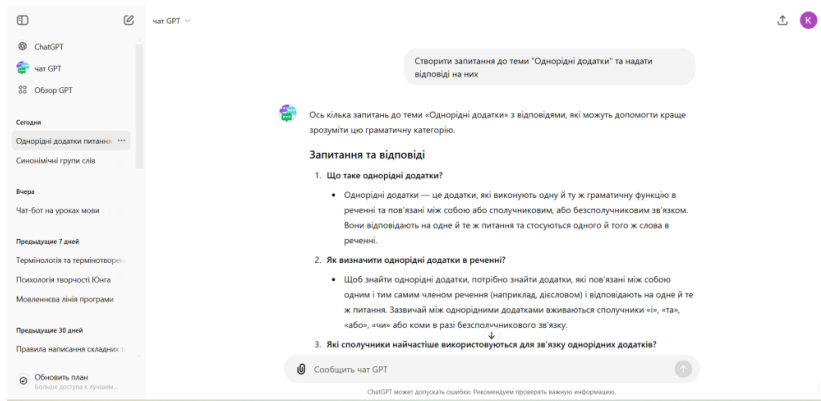

Рис. 5. Згенеровані запитання до теми «Однорідні додатки»

Чат-бот здатний генерувати завдання, як теоретичні, так і практичні. До прикладу для учнів під час вивчення теми «Двоскладне речення» можна згенерувати практичні завдання, що сприяють критичному мислення та вивчення нового матеріалу.

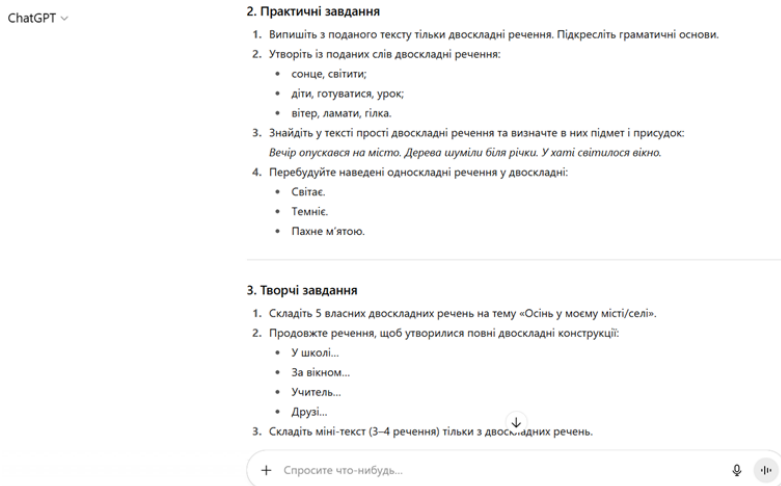

Рис. 6. Згенеровані завдання до теми «Двоскладне речення»

Генерування дебатов, дискусій. ChatGPT також можна застосовується для підготовки та безпосереднього проведення дискусій, генерувати запитання та аргументи на конкретні питання за певною темою. Такий варіант проведення уроку сприяє поглиблення вивчення конкретної теми, розвивати учіння працювати у групах, висловлювати свою думку, доводити її та аргументувати.

Створення нових текстів, речень. Можна без будь-яких труднощів створювати тексти для уроку, на основі власних ідей. Цей сервіс може генерувати різні типи речень, що можуть бути використані під час уроку української мови. Також чат-бот стане «помічником» у написанні власного висловлювання або есе. Це стане своєрідним орієнтиром, підказкою, буде як допоміжний інструмент під час уроку. Адже, можна погодитись, що на написання власного висловлювання у вчителя може бракувати часу. Але за допомогою ChatGPT таке завдання зробити дуже легко, авторизуєтесь у сервісі, вводите тему твору, перечитуєте його, корегуєте і ось уже з готовим твором можна ділитися з учнями.

Штучний інтелект (ШІ) має великі перспективи для підвищення навчального процесу, робить його гнучким та динамічним, але потрібно бути дуже уважним ставитися до нього під час використання. Залучення чат-боту на уроках надає великі можливості для розвитку в учнів креативного мислення, поповнення словникового запасу, розвиток мовних навичок. Але надмірне використання штучного інтелекту на уроці може погано вплинути на здатність самостійно мислити та взаємодіяти. Все ж таки, лише у такий спосіб ми зможемо підвищити рівень освіти в Україні та поєднувати сучасні технології із традиційними методами навчання. Варто не забувати, що виникнення штучного інтелекту поставило важливе питання – це дотримання учнями академічної доброчесності. Аби не виникало таких порушень, варто брати згенеровані відповіді, спираючись на інші джерела, робити перевірку та доповнювати відповідь власними думками. Генерувати завдання, які б були зорієнтовані на власний досвід учнів, з проведенням досліджень.

ВИСНОВКИ

Штучний інтелект – це інноваційний інструмент, що генерує завдання, які виконують людським інтелектом. Історія виникнення та затвердження штучного інтелекту сягає середини ХХ століття, коли науковці та дослідники почали запроваджувати інструменти із штучним інтелектом у повсякденне життя. Використання штучного інтелекту все більш популярніше, розвивається у всіх галузях, зокрема і в освіті. Затвердження штучного інтелекту в освітній галузі не є випадковим, що виконує такі

функції: система здатна аналізувати навчальні досягнення учнів, також інструмент здатний генерувати завдання різної складності, відповідно до індивідуальних можливостей учнів. У більшості дослідженнях штучний інтелект є допоміжним інтерактивним інструментом, що здатний зробити навчальний процес гнучким, комфортнішим та корисним. Технологія ШІ здатна здійснювати оцінювання – це є гарним помічником для вчителів. Також найбільшою здатністю ШІ є: адаптація навчального матеріалу, генерування інтерактивних завдань для розвитку нових умінь та навичок, уяви та пам'яті учнів.

Нові можливості використання штучного інтелекту в освітньому процесі полягають у персоналізованому та інтерактивному захоплюючому навчанні, однак залучення цього інструменту має низку недоліків, які пов'язані з конфіденційністю та етикою. Поліпшення якості освіти у нашій країні можливе лише з дотриманням принципів академічної доброчесності. Але поява штучного інтелекту спричинила порушення норм академічної доброчесності здобувачами освіти. Тому закладам освіти варто врахувати ці особливості та запровадити програмне забезпечення для виявлення цих порушень.

У мовно-літературній галузі використання ШІ підвищує продуктивність навчального процесу. Інструменти із компонентом штучного інтелекту (ChatGPT, Kazka Fun та інші) можуть автоматизувати такі аспекти навчання як, перевірка граматики, лексичних помилок, аналізу текстів. Ці інструменти дозволяють зробити навчання доступним, цікавим, зосереджуючи увагу на індивідуальні потреби учнів. Запровадження штучного інтелекту не лише полегшує навчання, але і системи штучного інтелекту потрібні для навчання на досвіді. Але залучення інноваційної технології у своєму використанні, варто дотримуватися етичних принципів та норм. Штучний інтелект у майбутньому стане нерозривною частиною життєдіяльності кожної людини, зокрема і в освіті, що сприятиме кращій підготовці освітян до викликів життя.

АНОТАЦІЯ

Дослідження присвячене розгляду потенціалу штучного інтелекту як сучасного інноваційного інструмента у мовно-літературній освіті. Акцентується увага на можливостях використання цифрових технологій для вдосконалення освітнього процесу, зокрема у вивченні української мови та літератури. Підкреслюється значення інтеграції інтелектуальних технологій для формування ключових компетентностей учнів, підвищення їхньої мотивації до навчання та забезпечення міждисциплінарних зв'язків.

Розглянуто перспективи використання ШІ для розвитку мовленнєвої компетентності, формування критичного мислення та індивідуалізації освітнього процесу. Описано, як інструменти штучного інтелекту можуть сприяти креативності учнів, аналізу текстів та створенню власних висловлювань. Акцент зроблено на інтерактивних платформах, чат-ботах і системах автоматизованого оцінювання. Особливу увагу приділено ролі ШІ у формуванні читацької грамотності та навичок роботи з інформацією. Визначено потенційні ризики, пов'язані з етикою використання технологій та можливістю зниження самостійності учнів.

Зроблено висновок, що використання штучного інтелекту у мовно-літературній освіті сприяє модернізації навчального середовища, поєднанню традиційних і цифрових методів та формуванню нової педагогічної культури.

Література

1. Реформа освіти та науки. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reformaosviti>
2. Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 2 грудня 2020 р. № 1556-р «Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>
3. Балик Н. Шмигер Г. Впровадження штучного інтелекту в освіті шляхом використання ChatGPT. Актуальні аспекти розвитку STEAM-освіти в умовах євроінтеграції. *бірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. 2023. С. 148.
4. Kirschner, P. A., Hendrick, C., & Heal, J. (2022). How Teaching Happens: Seminal Works in Teaching and Teacher Effectiveness and What They Mean in Practice. Routledge.
5. Mollick, Ethan R. and Mollick, Lilach, Using AI to Implement Effective Teaching Strategies in Classrooms: Five Strategies, Including Prompts (March 17, 2023). The Wharton School Research Paper, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4391243> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4391243>
6. Hwang G. J., Xie H., Wah B.W. & Gasevic D. Vision, challenges, roles and research issues of Artificial Intelligence in Education. *Computers & Education: Artificial Intelligence*, 2020. № 1. Article 100001. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.caeai.2020.100001>
7. Riedl M.O. Human-centered artificial intelligence and machine learning. *Human Behavior and Emerging Technologies*. 2019. № 1 (1), P. 33–36. DOI: <https://doi.org/10.48550/arXiv.1901.11184>

8. Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence. UNESCO. 2021. Available at: <https://www.unesco.org/en/articles/recommendation-ethics-artificial-intelligence>

9. Мельник А.В. Застосування штучного інтелекту в освітньому середовищі: потенціал та виклики. Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій: *матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції. 7 квітня 2023 р.* Глухів. 2023. С. 250-253. URL: <https://cutt.ly/twDG6sN8>

10. Науменко М.С. Реалізація принципів академічної доброчесності як дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти. *Освітологічний дискурс*. 2022. № 3-4. С. 76-92. URL: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2022.345>

11. Іванова О.С., Горицька О.В., Шаповалова Т.Г. Академічна доброчесність як запорука забезпечення якості освіти. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 3 (8). С. 84-97. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-3\(8\)-84-97](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-3(8)-84-97)

12. Бубнов І. В. Можливості та ризики використання штучного інтелекту в освітній сфері сучасної України. 2023. с. 285-290. URL: <https://eu-conf.com/ua/events/the-latest-information-andcommunicationtechnologies-in-education/>

13. Куліш А. М. «Академічна доброчесність» в Україні: місце в освітньому процесі та законодавче регулювання. *Наукові записки. Серія: Право*. 2022. № 12. С. 258-265. URL: <https://doi.org/10.36550/2522-9230-2022-12-258-265>

14. Про освіту: Закон України від 5 вер. 2017 р. № 2145-VIII : станом на 28 травня 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 13.09. 2025).

15. Мамаєв І. О. Правове регулювання штучного інтелекту в аспекті прийняття «AI Bill of Rights». Modern research in world science: the 11th International scientific and practical conference. Lviv, 2023. P. 1498-1504.

16. Філіпенко Л. В., Думанський О. В., Козак О. В. Академічна доброчесність в науковому та освітньому середовищі закладів освіти України: погляд крізь призму наявності штучного інтелекту. *Академічні візії*. 2023. 52-56. URL:<https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/380>

17. Горчинський С. В., Софілканич М. І., Горбенко І. Ф. Якість української освіти й академічна доброчесність: вплив застосування штучного інтелекту. *Академічні візії*. 2023. № 20.

18. Рекомендації щодо використання штучного інтелекту у навчанні, викладанні та дослідженнях. URL: <https://www.oxsico.com/wp-content/uploads/2023/06/ AI-guidelines-for-universities-UA-v1.03.pdf>

Information about the authors:

Hromova Nataliia Vasylivna,

Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Ukrainian Language and Literature,
Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko
87, Romenska str., Sumy, 40002, Ukraine

Barysh Kateryna Maksymivna,

Bachelor of Education, Student at the Faculty
of Foreign and Slavic Philology,
Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko
87, Romenska str., Sumy, 40002, Ukraine